

Savonlinnan historia I osa 1639 – 1812

ESIVAIHEITA

Asutuksen alkeita

- perustettu 1639
- Haukivesi - Haapavesi — Kyrönsalmi, Laitaatsalmi, Haapasalmi — Pihlajavesi
- Salpausselän jatko Punkaharjulla nähtävissä
- vanhin esine Säämingin Pääskylahdesta, kampakeraamisen kauden saviastia (5000 – 2000 eaa) → Savonlinnan seutu oli Laatokan Karjalan ja Vuoksen takamaita (paikannimet); paljon turkiseläimiä täällä
- kaskiviljely 1800-luvun lopulle saakka sekä niityt (ketveleet): paikannimistö
- käräjä: paikannimistö kärjäkangas
- uskonto: *Paras* (sotki emäntien kirnuamiset), *Tursas* (jättiläinen), *Hiisi* (paikkoja, joissa paha hallinnoi), tärkein jumala *Ukko* → toi sateen
- ensimmäinen asutus: hämäläisten eräretket (Hämeenhuhta) → Mikkelin suunnalta retkeiltiin, Savon vanhin maaluettelo 1561 Pihlajaniemen Launoisenkallio, Savonlinnan Heikinpohjanniemi → viittaa vahvasti Mikkelin seutuun
- vakinainen asutus: Karjalasta, Laatokan ja Vuoksen seudulta; halki ilman (poikki ilman → viittaa Mikkelin suuntaan) – Vepsäläiset, Venäläiset, hieman myöhemmin asutusvirtaa etelästä, Lappeen ja Jääsken kihlakunnista (Herttuainen, Karvinen, Mielonen, Leinonen ...), lisäksi täältä löytyy sukuja, joita ei voida paikantaa oikein muualle (Kaartinen, Kosonen, Tynkkynen, Lötjönen, Hirvonen)

Kohtalokas raja

- Novgorod ja Ruotsi: Savonlinnan seutu raja-aluetta
- ortodoksinen käännytystyö → Immoset, Manniset (Immanuel), Laamanen (Varlaam), Mononen (Salomon)
- seudun taloudellisen merkityksen kasvaessa → yhä laajempia kiistoja: Ruotsi halusi laajentaa alueitaan kauemmas itään, 3. ristiretki toi mukanaan Viipurin linnan 1293 ja tämä kavensi Novgorodin aluetta
- Pähkinäsaaren rauha 1323, solmittiin ristisuudelmin: Novgorod luovutti Ruotsille Savon, Jääsken ja Äyräpään karjalaiset kihlakunnat, Vanha Karjala jaettiin siis kahtia → Savo ”syntyi” maakunnallisessa ja yhteisöllisessä mielessä, epäselvä raja (selkeä etappi kuitenkin Särkilahti – Siitinselkä Keski-Savossa), muulta osin se jäi tulkintojen ja taisteluiden varaan, yksi näistä epäselvyyksistä oli Sääminginsalo (Samusalo, oli läänitetty Bielke-suvulle jo 1300-luvulla) vai oliko Kerimäen koko saarialue?
- epäselvän rajan läheisyydessä taisteluita 1450 tienoilta alkaen Puruveden tienoilla, 1468 kuningas kertoi väkivaltaisesta hyökkäyksestä Sortavalan suunnalta Kerimäelle: ryöstösaaliina 17 naista ja 20 hevosta, neuvottelut 15.8.1468, solmittiin viisivuotisrauha → ryöstösaalis palautettava valtarajalla Puruveden Putkilahdessa (Kärjäkallion alue), uhka oli silti kasvava
- aggressiivisuus oli kasvanut itäisen mahdin vaihduttua: Novgorodin tilalle Moskovan ruhtinaskunta: kauppaintressien tilalle oli tullut maallisempaa valtaa hamuava valta
- edustusto 1475 matkusti Suomesta Ruotsiin esittämään ratkaisua tälle uhalle

Olavinlinna asutuksen tukena ja turvana

Olavinlinna - rakentaminen

- valtionpäämiehenä tuolloin Sten Sture vanhempi (1470 – 1497)
- Viipuri läänin päällikkö ja itärajan valvoja Eerik Akselinpoika Tott: vahvisti Viipurin linnaa ja etsi sopivaa paikkaa pohjoisemmasta → löysi Kyrönsalmessa olevan kalliosaaren
- 1475 rakennustyöt alkoivat, aluksi puusta ja maavalleista, 1477 kivistä, päätettiin antaa torneille pyöreä muoto, 16 ulkomaista erikoismestaria töissä
- kolmitahkoinen linna: tornit; kellotorni (kirkonkello ja aikakello), kirkko (katolilainen kappeli) ja Pyhän Eerikin torni (Ruotsin kansallispyhimyksen mukaan), se sortui myöhemmin rakenteisiin tulleiden halkeamien vuoksi
- Linnassa olevassa kivitaulussa: *Herran vuonna 1475 minä Eerikki Akselinpoika Lagnön ritari annoin rakentaa tämän linnan, Jumalan kunniaksi, Kristukselle, pyhän kristinuskon lujittamiseksi ja silloin oli puolisonani Lagmansön Elina Kustaantytär* (vaimo oli näet Sture-sukua) → linnassa sekä Sture-että Tottin sukujen vaakunat
- linnan viereinen saari sai nimekseen Tallisaari
- linnan nimenä aluksi Pyhän Olavin linna / Uusi linna / Nyslott / 1875 tienoilla Olavinlinna vakiintui nimeksi
- tarinat: Olaus Magnuksen Pohjoismaisten kansojen historia 1555, mustanpuhuva virta, jonka kalatkin ovat mustia, myös linnan kuvaus on siellä, samaa mustaa vettä kertoilee Sebastian Münster saksankielisessä maailmankuvauksessaan 1544 (Uusilinna)

Olavinlinna – rajaseudun puolustajana

- rakentamisvaiheen päällikkönä Tuomas Partanen, Juvalta (Partalan kuninkaankartano, Savonlinnan aputila)
- Venäjän sota 1495, Viipurin pamaus, venäläisten hävitysretki Savoan, päällikkönä Pietari Niilonpoika Kylläinen, kosti hävityksen, tuhosi yli 800 taloa, venäläisten uusi hyökkäys 1496 – 1497, välirauha 1497 → venäläisten verokirja 1500, jossa Olavinlinna olisi venäläisten puolella, Viipurin linnan päällikkö Eerikki Tuurenpoika Bielke vastusti
- pikku hiljaa vuoden 1500 jälkeen raja alkoi selkiytyä ja ylityksiä tapahtui harvemmin, ruotsalaisten vaikutus alkoi ulottua itään → 1526 kirjelmä Kustaa Vaasalle (valtionhoitajana Kustaa Eerikinpoika Vaasa 1521 – 23, kuninkaana Kustaa I Vaasa 1523 – 60), että ruotsalaiset ovat levittäytyneet, Kustaa Vaasa ei myöntynyt, mutta 1527 taas tehtiin välirauha, jossa luvattiin rajankäynti toteuttaa lähiaikoina
- epäselvyyttä kaiken aikaa 1323 rauhankirjan kirjauksista, 1550-luvulla paljon levottomuuksia
- 1555 ilmisota Puruveden rannoilla kahakoita, 1556 paikallisrauha Puruveden kaakkoiskulmassa Käräjäkalliolla Savonlinnan ja Käkisalmen linnaläänien kesken, valtioiden välinen rauha 1557 j→ raja vahvistettiin vanhalle paikalleen 1560
- linnan antaman turvan avulla erämaita asutettiin pohjoisen suuntaan, tiedot alkavat linnavouti Klemetti-kirjurilta 1542 – 1547, sen jälkeen Kustaa Fincke 1547 - 1562, jotka molemmat edistivät vahvasti asutuksen leviämistä pohjoiseen
- tähän aikaan liittyy kartanolaitos: Juvalta Koikkalan ja Partalan kartanot, Mikkelistä Sairilan kartano, Rantasasalmeilta Rantasalmen eli Haapaniemen kartano, Kuopioon Tavisalmen kartano, Savonlinnaan tarvittiin vastaavia, niitä kutsuttiin karjataloiksi; Aholahki, Heikinpohja (toimi myös päällikön palkkatilana) ja Hannolanpelto
- linnoitus joutui myös verottamaan eri parseleita, linnoitusväki oi myös suuri kuluttaja

Sota ja vaino jatkuvat

- Moskovan rauhasta huolimatta itäraja pysyi rauhattomana
- 1560-luvulla Fincke rakennutti linnaan paksun torni
- sota 1570 – 95, syynä taistelu Suomenlahden eteläpuolisten alueiden herruudesta, se heijastui myös Olavinlinnaan, pahimmat taistelut 1579 ja 1590, päättyi Täyssinän rauhaan, päällikkönä Gödik Fincke 1582 – 1599, valtarajaksi virallistettiin Savonlinna itäpuolelta kulkenut raja → Puruveden itäpuolelta: Varpavuori - Käräjäkallio - Oriveden keskeltä

Nuijasota

- pitkän sodan jälkeen sotaväki jäi linnaleiriin → harmitti talonpoikia, jotka joutuivat kustantamaan tätä ylimääräistä menoa
- marski Klaus Fleming halusi pitää sotaväen koossa, samaan aikaan tiedossa oli kruununperimyksiä ja Fleming sekä Suomen säätyläiset kannattivat kruunun säilymistä Juhana III (vallassa 1568-1592) pojalla Sigismundilla (kuninkaana 1592 – 1599), vastapuolella oli Kaarle-herttua, jota tuki suomalaiset talonpojat
- talonpoikien kapina Pohjamaalla ja Savossa, Gödik Fincke löi talonpoikaiskoukot Juvalla ja Rantasalmella, kukistetut talonpojat vanhoivat uskollisuudenvalan hallitsijalle 8.4.1597 Savonlinnassa
- Sigismundin joukot joutuivat alakynteeseen Kaarle-herttuan joukoille ja Kaarlen joukot valloittivat Savonlinnan 1599, Gödik Fincke menetti päällikkyyden, mutta jäi henkiin, Kaarle-herttuasta tuli kuningas (valtionhoitajana 1599 – 1604, kuninkaana Kaarle IX 1604 – 1611)

Valtarajan siirtyminen

- Olavinlinnan vahvistaminen käskynhaltija Kijlin 1604 – 1608 aikana Kijlin eli Kiilatorni
- Levottomuuksia uudella rajalla
- 1617 Stolbovan rauha → raja siirtyi idemmän ja Olavinlinna menetti rajalinnoituksen roolinsa
- 1622 Kustaa II Aadolf (kuninkaana 1611 – 32) vieraili Savonlinnassa → kuninkaansali ja kuninkaankamarin nimet otettiin käyttöön
- Savonlinnan kihlakunta alkoi eriytyä
 - o Juva 1442
 - o 1477 Sääminki → 1554 Säämingistä lohkesi Rantasalmi
 - o 1552 Tavinsalmi
 - o 1617 Puumala
 - o 1630 Sulkava
 - o 1632 Kerimäen kappeli
 - o 1639 Savonlinnan kaupunki

RUOTSIN VALLAN AIKA 1639 - 1743

Kaupungin perustamisvaihe 1630-luvulla

- Alue: Linnansaari (Kyrönsaari), Vääräsaari, Tallisaari, Riihisaari, Myllymäki, Kalkkuinniemi, Nälkälinnanmäki (vähempiarvoinen alue syynä nimivalinnalle), Miekkoniemi, Kyrönniemi, Venäjänniemi, Talvisalo: Sikoniemi, Heikinpohjanniemi
- Asutusta linnoituksen myötä, sotaväki perusti perheitä → linnan liepeille MALMI, väestö kirjavaa
- Elinkeinoelämä: luontoistalous, talous kytkeytyi vahvasti maatalouteen → oma lehmä, kauppa vieraspaiikkuntalaisten kauppiaiden varassa, luvallista kauppaa Viipurin ja Lappeenrannan markkinoilla, täällä kävi Viipurilaisia ja venäläisiä kauppiaita
- Yhdysliikenne
 - o tie länteen: Savonlinna – Rantasalmi – Juva – Mikkeli
 - o tie Viipuriin: Savonlinna – Sääminki – Sulkava – Puumala – Ruokolahti – Viipuri
 - o tie itään: Savonlinna – Kerimäki – Kitee, myöhemmin Savonlinna – Punkaharju – Parikkala – Sortavala
 - o kaupungin omat tiet: Vääräsaari – Riihisaari – Talvisalo → sieltä Savon maantielle
 - o sillat Pitkäsilta ja Laitaatsilta (talonpoikien rasituksena)
 - o itään lauttaliikenne Kyrönsalmen yli (kiistaa linnoituksen ja Kerimäen talonpoikien välillä)
- Linnansaarnaajat: linnoitus oli Savon kirkollisen elämän keskus ennen kuden seurakuntien perustamista

Kaupungin perustaminen ja nimi

- Linnoituksen ympärillä olevan Malmin yhteiskunnalliset ja kirkolliset olot alkoivat olla sellaisia, että yhdyskunnalla alkoi olla itsenäistymisen ja itsehallinnon edellytyksiä
- Kenraalikuvernööri Pietari Brahe, vieraili maaliskuussa 1638, esitti markkinapaikkaa tänne, valtaneuvosto käsitteli asiaa ja suhtautui siihen myönteisesti
- Perustamisasiakirja ei ole säilynyt, Pietari Brahe sanoi myöhemmin näin tapahtuneen ja varmuudella täällä oli koulu vuonna 1639, samana vuonna Hämeenlinnan kaupunki perustettiin: sen perustamiskirjasta voitii todeta seuraavaa: kauppapaikka (maakaupunki), etuisuutena tänne asettuville verovapaus (10 vuotta) ja sen jälkeen sitouduttava porvariammattiin + ottamaan osaa rasitukseen → tätä on tukittu niin, että Savonlinnalle annettiin samat oikeudet

Kaupungin varttumiskausi

- kaupunginjohtajan Herman Schmalhorst asetti virkaansa Viipurin läänin maaherra Erik Gyllenstierna (SLN kuului Viipurin läänin), oli ollut raatimiehenä Viipurissa, valtiopäiväedustajana Tukholmassa 1634, kamreerikoikeuden pj., saattoi aloittaa vasta 1641, loppui 1644 (avioton lapsi)
- SLN:sta tuli toivomuksia (ponsia) valtiopäiville 1643
- Alue ja asemakaava: eka asemakaavaluonnos 1643 (Schmalhorst), sen jälkeen Röösin kaava 1644
- Pelto- ja laidunmaat: maaherran Gyllenstierna antoi kaupungin käyttöön Heikinpohjanniemen, tämä aie peruuntui ja se aiheutti myöhemmin riitaa
- 1649 Pietari Brahe laajensi kaupungin aluetta usean tilan kustannuksella Talvisalosta, myöhemmin tätä vielä lisättiin Pihlajaniemen ja Kosolan kylän tiloista → kaupungin maakysymys näytti ratkaistulta, tähän ei saatu kuitenkaan hallitsijan vahvistusta ja tämä lahjoitusmaakysymys jäi epäselväksi
- Asukkaita: 1643 176 ihmistä kirjattu manttaali- eli henkiveroluetteloihin (todellinen asukasmäärä lienee ollut n. 350), 1656 153 (305): käsityöläisammattinharjoittajia ja lisäksi kauppiaita, ekana kauppiana Henrik Engenhagen, piti kauppaa 1670-luvulle saakka

- Kaupankäynti: merkantilistinen talouspolitiikka: Viipurin kauppiailla oli vahva asema, valtiopäivillä esitettiin 1643 kaupallinen ohjelma → merkittävä sisämaan kaupunki (Savon kaupan keskus), ei kantanut toivottua tulosta, kaupungin kaupankäynti pysyi vähäisenä → Viipurin kaupan ylivalta säilyi ja esti Savonlinnan kaupungin kaupan kehittymisen

Pormestari ja raatimiehet

- Savonlinnassa ei ollut erillistä Raastuvanoikeutta ja maistraattia
- pormestari ja raatimiehet hoitivat oikeudenkäytön ja kaupungin hallinnon sekä järjestystoimen
- ei varmuutta ensimmäisistä pormestareista
- raatimiehet: mm. Henrik Kusell 1644 saakka, Risto Simonpoika, Lauri Matinpöika, Berendt Vhaele, Hans von Hollen: palkkana maataloja, heidän apunaan kirjuri

Yhteiskunnalliset rasitukset

- vapaavuosia (10), Pietari Brahe uudisti nämä vuonna 1649
- Savonlinnassa kuitenkin kerättiin pikkutullia ja aksisia sekä henkirahaa varakkaammilta ihmisiltä, joissakin kaupungeissa tilanne oli parempi

Posti

- Tukholmaan, Turkuun, Viipuriin ja Käkisalmen linnoituksen päällikölle
- Valtakunnan postiliike 1636 alkaen → postitalonpoikia 20-30 kilometrin välein, kaupungeissa postimestarit

Koulu

- 1639 lastenkoulu eli pedagogio, koulumestari (teinirahat isolta alueelta, kaksi opettajaa, oppilaat 8 - 14 vuotiaita, opetusaika keskimäärin kaksi vuotta)

Kirkollinen toiminta

- Malmilla oli sijainnut kirkko 1500-luvulla, Lorentz Röösin asemakaavassa oli merkitty kirkon paikka, Olavintorin alueella
- Linnoituksen kirkko koko ajan toiminnassa → linnansaarnaaja
- Ajatus uudesta kirkosta 1640-luvulta alkaen → ei onnistunut, ilmeisesti 1650-luvulla oli aikeita rakentaa uusi, venäläisten hyökkäys tuhosi sen ja myös pappilan, joka oli tuohon aikaan kaupungissa

Savonlinnan maaherrankaupunkina 1641 - 1652

- 1641 Savonlinnan lääni perustettiin, Herman Fleming maaherrana 1641-45
- Eversti Mikael Jordan 1645 – 1652, riiteli Järvikylän Martin Brennerin kanssa, taloudellisia epäselvyyksiä viranhoidossa
- Lääni lakkasi Jordanin kuolemaan 1652, SLN liittyi Viipurin maaherrakuntaan ← SLN ei ehtinyt kehittyä hallinnolliseksi keskuksesi

Savonlinnan linnoituskaupunkina

- 2.7.1631 suuri tulipalo linnoituksessa
- rajalinnoitusaseman jälkeen, vain pieni varuskunta, mutta valmius isommankin joukon pisteeksi
- toimi myös vankilana
- linnoituksen päälliköt usein vahvatahtoisia

Kaupungin riutumiskausi 1656 – 1683

Venäläiset tuhoavat kaupungin

- rajan vetäytyttyä kauemmas itäiset linnoitukset jätettiin vähälle huomiolle, Viipuri, Käkisalmi, Savonlinna ja alueella ei ollut juurikaan sotaväkeä, SLN:ssa vain kymmenkunta miestä
- 1654 linnassa oli ollut jälleen tulipalo, joka tuhosi puurakenteet
- 1656 venäläisten hyökkäys → pääsi esteettömästi Karjalaan ja Savoan: aatelikartanot, pappilat, luterilaiset kirkot, vihollinen eteni Puruveden molempia rantoja → Kerimäen pitäjä, 146 taloa ryöstettiin, 96 taloa poltettiin, kirkko ja pappila tuhottiin → Savonlinna: pappila, koulu, kirkon tekele, linnoitukseen ei pääsy
- nostoväkeä koottiin ja vihollinen vetäytyikin aikanaan, 1661 saatiin rauha
- kaupunki ei palautunut ennalleen

Kaupungin etuoikeuksien turvaaminen

- kaupunkien toimeentulomahdollisuudet perustuivat niille myönnettyihin etuoikeuksiin ja vapautuksiin
- ne olivat epävaroja, hallitsijan tuli ne vahvistaa → jatkuvasti aloitteita valtiopäiville ja hallitsijalle

Asukasmäärä

- 1657 61 henkikirjassa (120), 1682 95 (190)
- syynä vähäisyyteen se, että kaupunki ei saanut toivomiaan huojennuksia ja etuuksia → ei toiveita taloudellisen aseman paranemisesta → väkiluku laski
- elinkeinoelämä ennallaan, jokainen käsityöläinen ja kauppias tarvitsi maatalouden tukea, Heikinpohjan tila oli luovutettu kaupungille (laidunmaa)

Kaupungin virkakunta

- pormestarit edelleen heikosti tunnettuja, oli otona, usein Vähä-Savon lainlukija toimi pormestarina: mm. Lorentz Rööös (maanmittari ammatiltaan), Matti Laurinpoika, Johan Joosepinpoika Munselius
- raatimiehet pormestarin apuna: palkkana maatalon tuotto-osuuksia
- kaupunginpalvelijat: raatihuoneen lämmitys, virkamiesten tiedotukset ja haasteet, julkisten kuulutusten huutaminen

Seurakunnalliset olot

- kaupunki + linnoitus samassa seurakunnassa, jumalanpalvelukset linnoituksessa
- sielunpaimenena linnansaarnaaja, olivat usein Säämingin seurakunnan kirkkoherroja: Samuel Olavinpoika Krogerus 1642 Säämingin kh., 1659 linnansaarnaajaksi + kaupunginpappi
- haaveet kirkosta kaupunkiin, eivät edenneet vielä

Lastenkoulu

- pedagogio toimi edelleen, kahden open koulu (rehtori ja kolleega), myöhemmin yksi ope, palkkaus niukkaa

Köyhäinhoito

- jo 1500-lta alkaen linnoituksen kirjoissa oli köyhiä: vanhoja sotilaita, heidän omaisiaan, karjakartanoiden turvatonta naispalvelijakuntaa
- hospitaaliköyhät

- otettiin papin esityksestä ja suosituksesta, ratkaisuvalla hiippakunnan piispalla, maaherralla ja linnoituksen päälliköllä

Linnoituksen päälliköt

- 1656 – 57 Israel Pistolekors (maariidan takia panetti naapurinsa linnaan)
- 1857 – 58, 1662-63 Nicolaus Limbach (avioliiton ulkopuolinen lapsi)
- 1659 – 62 Kristoffer von Kothen
- 1663 – Olavia Pentinpoika Granatenburg: tallessa ohjesääntö, 16 §:ää
- Antti Pietarinpoika Rundeel
- Tykkiväki: varusmestari huolehti ammuksista, konstaapeli, oppikonstaapeli, apurit
- Vartiosotilaat 4 x 6 miestä, ruotumestari johti jokaista ruotua eli kuuden miehen osastoa

Ilman kaupunkioikeuksia 1683 – 1721

- Reduktio syynä → Savonlinnan sovellettiin suoraviivaista palautusjärjestelmä, aivan kuten yksityisten saamiin lahjoitusmaihin
- Kuningas Kaarle XI aikana (kuninkaana 1660 – 97) alkoi eritoten
- 1683 maaherra Kaarle Falkenberg antoi lahjoitusmaat kruununvouti Juhana Juhananpojalle, jonka tuli vastineeksi varustaa ratsumies, muuta päätöstä asiasta ei tehty
- kaupungin olemassaolosta oli viety pohja pois, kaupunki oli jo ennalta heikko 1656 hävityksen seurauksena, väkiluku laski ja kauppa hiipui
- Heikinpohjan sotilasvirkatalo (asuinrakennukset rakennettiin nykyisen matkustajasataman alueelle, kutsuttiin Hoviniemeksi) sai kaupungin alueet itselleen, virkatilan haltija ryhtyi vaatimaan suorituksia itselleen maillaan olevilta, Kustaa Juhana Wered → 1696 verokapinakin jopa
- 1698 – 1743 Heikinpohjan ratsutila muuttui alisen Savon ratsumestarin virkatilaksi
- Savonlinnasta muodostui yhdyskunta, joka oli vailla kunnallista itsehallintoa ja keskitystä, silti oli edelleen kiinteä yhdyskunta, väkiluku 100 - 150 henkeä
- Kaupungissa oli majatalo, joitakin virkamiehiä, joitakin käsityöläisiä
- Kohdeltiin itsenäisenä verotuskohteena: henkiveroluettelot, satunnaisuontoiset kontribuutiot (jaettu kaupunkien kesken, Savonlinnalla alhaisin maksu) → rasitti kaupunkia
- Veropohjaa laajennettiin: peruukkivero, ammattilaisvero käsityöläisille

Koulu

- kouluna jatkoi pedagogio

Seurakunnalliset olot

- kuten aiemminkin
- kh. Tuomas Jaakopinpoika Agander 1685- 1705
- kh. Abraham Carstenius 1705 –

Nälkävuodet

- kohteli hellempin Savonlinnaan verrattuna naapuripitäjiä
- 1696 syksy hankala → talvikausi 1696-97 hankala, aiemmat kadot olivat aiheuttaneet, että varastoja ei ollut ja ulkomailta ostettu vilja ei ehtinyt hätiin

Isoviha

- kaupunkioikeuksien menettämisen jälkeen linnan päällikön painoarvo kasvoi

- Abraham Pistolekors 1680 – 99, paransi ja kehitti linnoitusta, siellä oli jo Kijlin tornikin (1600-luvun alussa tehty, lossirannan suunnasta katsottuna vasemmanpuoleisin torni)
- Kustaa Gyllenspång 1699, Pietari Kylander 1699 – 1703, Hannu Lydinghjelm 1703 – 1712, Juhana Busch 1712 –
- 1710 venäläiset saivat Viipurin haltuun, lähestyivät sisämaata, Olavinlinnassa oli vain 24 vakinaista miestä, suomalaisia johti täälläpäin ev. Kaarle Armfelt, kahakoita, armeijan johtoon tuli kenraali Kaarle Nieroth, alkoi varustautuminen sotatoimia varten, levoton talvikausi 1710-11, SLN oli sodankäynnin keskus Itä-Suomessa Nieroth kuoli 1712, armeijan johtoon Lybecker, tuleva talvi, joukot jäivät talvehtimaan SLN:n seudulle → ristiriitaa leirityksestä
- 1714 vihollisjoukot valloittivat huhtikuussa Puumalan, sitten Sulkavan, sieltä Laitaatsillan kautta Savonlinnaan 18.6.1714, ihmiset karkuun Kerimäen suuntaan tai linnoitukseen, talot sytytettiin tuleen, vihollinen miehitti malmin 19.6., asettuivat Näлкälinnanmäelle, piiritys 6 viikkoa, yli 6000 ammusta, antauduttiin ja saatiin vetäytyä rauhassa
- voitosta lyötettiin muistomitali: Pietari I Suuren kuva toisella ja kuva Savonlinnasta toisella puolella
- venäläiskomennossa 1714-21 Savonlinnan päällikkö: komissaari (vastasi kruunuvoutia), yritettiin jonkinlaista oikeudenhoitoa ja lainkäyttöä
- asukkaat saivat olla aika rauhassa
- verot ja maksut kerättiin tehokkaasti
- koulu lakkasi toimimasta, luterilainen kirkkotoiminta loppui
- rauha 30.8.1721 → Viipuri luovutetun alueen keskuksena, rajaksi Parikkalan, Kesälahden ja Kerimäen kulma Puruveden rannalla

Isovihasta pikkuvihaan 1721 – 1743

- Viipurin tapulikaupunkioikeudet sai Hamina, nahisteli tästä Lappeenrannan kanssa, SLN:n kauppa ei ollut kiinnostanut laajemmin Viipuria, nyt Hamina pyrki vahvistamaan nämä oikeudet
- Hamina sai myös kauppa- ja markkinapaikakseen myös Lappeenrannan
- Hamina sai koota kauppapaikoista ja julkisista rakennuksista kertyvät maksut: vaaka-, silta- ja satamamaksut sekä tontti- ja myymäläverot
- Lisäksi omia vaatimuksia esitti Heikinpohjaniemen sotilasvirkatilan omistajat → Savonlinnan yhdyskunnan oikeudellinen asema oli epäselvä
- Asukasluku alhainen 1723 (33), 1739 (40), ihan joitakin käsityöläisiä, muutama kauppias (suola, rakennustarvikkeet, rihkama, väkiviina oli kruunulla)
- Koulu: Viipurin triviaalikoulu Savonlinnaan 1723 – 32 (rehtori, konrehtori, kollega, lalunopettaja, n. 50 oppilasta), tyrehtyi kouluhuoneasian ratkeamattomuuteen, Viipurin lukio siirtyi myös pois, Porvooseen, Porvooseen siirtyi myös piispanistuin
- 1732 triviaalikoulu siirtyi Lappeenrantaan, Lappeenrannassa oli myös maaherranvirasto
- Savonlinnaan palautui pedagogio vuonna 1732

Kirkolliset asiat ennallaan

- Kh. Abraham Carstenius vuoteen 1727
- Kh. Paul Krogius

Savonlinna sotilaallisen tukikohtana

- pikkuviaha edelsi revanssihenki: hatut
- päällikköinä Johan Anton de Bryijn, Kristoffer Freudenfelt, Gabriel von Kanefehr 1724 – 1737, Kustaa Rutensparre 1739-40, Pietari Juhana Gyllennecker

Pikkuviha

- sotatoimien painopiste Lappeenrannan suunnalla 1741, eteni huonosti, Savonlinnasta tehtiin turha sotaretki Sortavaltaan
- Savonlinnan seudulla ei juurikaan ollut sotaväkeä, olivat pääarmeijan tukena
- Venäläisten hyökkäys: Kerimäki 20 taloa poltettiin, murhattiin ja poltettiin ihmisiä eläviltä
- Savonlinnasta lähtenyt osasto pysäytti vihollisen, vihollinen vetäytyi hetkeksi Karjalaan
- Armeija taas Savonlinnassa elokuussa 1742, Olavinlinna antautui, Pietari Juhana Gyllennecker
8.8.1742 → Pikkuviha → Turun rauha 7.8.1743
- Olavinlinnan antautujia syytettiin sotaylioikeudessa, lopulliset tuomiot vasta 1752
- Ei ollut kyse kavaltamisesta, mutta ei ollut kunniakaskaan vaihe

VENÄLÄINEN VALTAKAUSI 1743 – 1812

Edelleen Haminan kauppapaikkana

- Venäläiset saivat parinkymmen kilometrin kaarisäteellä maa-alueen Savonlinnan ympäriltä
- Rajankäynti haastavaa, parikymmentä tilaa jäi ”harmaalle alueelle”, Säamingissä ja Kerimäellä
- Hallinto
 - o Viipurin kuvernementtiin (kuvernööri) ja kuvernementinhallitus
 - o kaksi käskynhaltijakuntaa: Viipuri ja LPR (SLN kuului siihen) ja käskynhaltija (vastasi maaherraa) ja hänen kansliansa (vastasi lääninhallitusta)
 - o komissaarit (vastasi kruununvoutia)
 - o nimismiehet, silta- ja jahtivoudit
- tuomiovalta
 - o senaatti
 - o oikeuskollegio (vastasi hovioikeutta)
 - o kihlakunnanoikeus ja laamannioikeus
 - o LPR:ssa aksiisi- eli kämnerioikeus
 - o SLN kuului oikeudenhoidossaan maaseutuun → Savonlinnan oikeuspiiri
- Kauppaoikeudet
 - o Hamina turvasi vanhat etunsa, tätä uhkasi Viipurin voimistuva mahti
 - o Käytännössä Viipuri hallitsi SLN:n kauppaa
 - o SLN pyrittiin saamaan kauppalaksi esim. 1746-47 valtiopäivillä, ei onnistunut
 - o Taloudellinen elämä alkoi elpyä, vaikka se oli menettänyt maakunnalliset yhteytensä, ja ei ollut enää Vähä-Savon keskus, tässä auttoi SLN liittyminen epävirallisesti Viipurin kaupan piiriin ja tänne tulleet venäläiset kauppiaat, ajoittain täällä oli paljon venäläistä sotaväkeä
 - o Sai omat markkinat ja toripäiviä oli kolme viikossa
- Asukkaat
 - o Kauppaporvareita muutama: kauppaa harjoittava porvari, eri asia kuin kauppias
 - o Venäläisiä kauppiaita
 - o Harvakseltaan käsityöläisiä
 - o Työmiehiä muutama
 - o Edelleen karjatalous oli tärkeä lisä elannon hankkimisessa kaikille, Heikinpohjan laidunmaan käytöstä edelleen epäselvyyttä
 - o Olavinkadun yläpään asutusta, näkyy vuoden 1748 asemakaavasta
- Rajatulliasema
 - o Verotettiin Ruotsin puolelta tulevaa tavaravaihtoa, ennen tulliaseman perustamista täällä oli Haminan tulikonttorin alainen asiainhoitaja
 - o Vuonna 1770 perustettiin Haminan meritullikonttorin alainen rajatulliasema: tavaroiden verotus (maa- eli pikkutulli), porttitullit (karjan ja kalan yms. elintarvikkeiden tuonti), valmisteveroa eli aksiisia viinapoltoista, teurastuksesta, kotijuoman tuotannosta, silta- ja satamamaksut (ei kuitenkaan kerätty täällä), ohitse tapahtunut lautatavaran kuljetus toiminta loppui 1785 → tehtävät siirtyivät Sortavalaan
- Kirkko
 - o Luterilainen osa entistä läheisempänä osana Säamingin seurakunnan toimintaa
- Koulu
 - o Pedagogio toimi kituliaasti, ajatus sen siirtämisestä Lappeenrannan pedagogioon (olisi isompi yksikkö), Pietarin oikeuskollegio ei hyväksynyt
 - o Tilalle normaali- eli kansakoulu

Savonlinna kaupunkina 1784 – 1812

- Hallinto
 - o Kenraalikuvernööri (sotilas- ja siviilikenraalikuvernööri)

- Savonlinnan piirikunta → Savonlinnan kaupunki
- Piirikunnan rahatoimisto (Linnankadulla): maanmittari, viskaali, lääkäri, vahva poliisivoima
- Nimismiespitäjät
- Lainkäyttö
 - Piirikunnassa alamaanoikeus: järjestystuomari + kaksi talonpoikaisjäsentä, kaksi aatelijäsentä/virkamiestä: huolehti järjestyksenpidosta, pakkoperinnästä, taloudellisten asetusten noudattamisen valvonnasta (eräänlainen lääninkanslia), sijaitti Linnankadulla
 - Piirikunnanoikeutta Savonlinnan piirikuntaan ei perustettu: käsitteli aatelisten asioita
 - Talonpoikien ja papiston siviili- ja rikosasioita käsiteltiin ala-lainkäyttöoikeudessa: tuomari + 8 talonpoikaisjäsentä
 - Valitusasteena ylä-maaoikeus: siellä myös aatelisten asiat käsiteltiin
- Maistraatti 1784 / raastuvanoikeus 1790
 - Kolmivuotinen toimikausi
 - kaksi pormestari ja neljä raatimiestä
 - 1790 supistettiin, yksi pormestari + kaksi raatimiestä → kutsuttiin raastuvanoikeudeksi
- Katariina II Suuren (hallitsijana 1762 – 1796) poika Paavali I (hallitsijana 1796 – 1801) perui nämä uudistukset ja palattiin entiseen
 - hallinto
 - Viipurin kuvernementtiin (kuvernööri) ja kuvernementinhallitus
 - kaksi käskynhaltijakuntaa: Viipuri ja LPR (SLN kuului siihen) ja käskynhaltija (vastasi maaherraa) ja hänen kansliansa (vastasi lääninhallitusta)
 - komissaarit (vastasi kruununvoutia)
 - nimismiehet, silta- ja jahtivoudit
 - lainkäyttö
 - senaatti
 - oikeuskollegio (vastasi hovioikeutta)
 - kihlakunnanoikeus ja laamannioikeus
- kunnallishallinto ja –talous
 - raastuvanoikeuden ohella kaupungissa toimi kaupunginneuvosto, johdossa päämies eli kaupunginpää (3 v.), ekanan 1784 Ivan Sitkov, lisäksi hänen ohellaan kaupunginvanhin, lisäksi maistraatti/raastuvanoikeus otti osaa kunnallisiin päätöksentekoihin
 - talous: virkamiesten palkat, koulun tukeminen, ei omia rakennuksia (vasta 1790-luvun lopulla hankki kolme rakennusta) vaan asioita hoidettiin luottamusmiesten kotona, Kyrönsalmen lautta, tuloina vuokratulot viinan valmistus- ja myyntioikeuksista
 - jatkuvana ongelmana Heikinpohjan laidunasia, samaten venäläiset sotilaat ottivat omin luvun alueita, tästä tuli iso riita
- toripäivät ja markkinat
 - piirikuntakaupunki-status → kaupankäynnin mahdollisuudet paranivat
 - toripäivinä ma, ke ja la
 - syysmarkkinat sallittiin
 - kauppa alkoi elpyä: 1795 (5000 ruplaa), 1799 (30 000 ruplaa), sahateollisuus alkoi kehittyä (yrittäjille tarjottiin 1000 €:n koroton laina / raami), metsät jaettiin sahojen kesken → paljon sahoja (metsät alkoivat hävitä), lisäksi paikallisilla yrittäjillä oli aluksia puutavaran kuljettamiseen (14 alusta)
 - 1812 suurimmat kauppiaat:
 - I luokan kauppias: Jobst John Bruun (ei käynyt Savonlinnassa, asui Pietarissa) 50 000 ruplan liikepääoma
 - II luokan kauppiaat: Ivan Sitkov, Jefim Nikiforov, Petter Tschusov: 20 000 ruplan liikepääoma
 - Käsityöläiset
- Koulu
 - 1786 koko valtakuntaan uusi koulujärjestys

- koulujen hallinnointi pois konsistoreilta → huoltokollegio (koulut, lääkintätoimi, turvattomien lasten ja leskien huolto)
- pedagogio lakkautettiin ja tilalle normaali- eli kansakoulu: kaksi opettajaa, kaksi luokkaa, opetuskieli saksa, mutta venäjän tilannetta haluttiin parantaa, oppilaita n. 20
- Aleksanteri I (hallitsijana 1801 - 25) aikaan uudistus:
 - Kansanvalistusministeriö → kuusi opetuspiiriä (SLN kuului Tarton yliopiston piiriin) → koulukomissio, joka nimitti opettajat piiriin kouluihin
 - 1805 kansakoulun tilalle piirikoulu: kaksi luokkaa, kaksi opettajaa, laajeni 1810: kolme luokkaa, neljä opettajaa
 - valmistavana kouluna toimi alkeiskoulu 1809 alkaen: yksi luokka, yksi ope
 - tyttökoulu 1809 alkaen: yksi luokka, yksi ope
 - kaupunki tuki koulutoimea 500 ruplalla: lähinnä tyttökoulua ja alkeiskoulua
- Kirkko
 - Luterilaiset menettivät linnankirkkonsa → tukeutuivat Säämingin kirkkoon
 - Sääminkiin uusi kirkko 1782-1783, vihittiin 1795, kaupunkilaisten ei tarvinnut ostaa osaa kustannuksiin
- Sotia ja itsenäisyysuunnitelmia
 - Kustaa III sota
 - Käytti välikohtausta syynä, julisti sodan, tavoitteena saada menetetyt alueet takaisin
 - Savon prikaatin joukot Mikkelistä SLN:aan, miehiä myös Puumalan ja Rantasalmen suunnalta, yhteensä 830 miestä
 - Parkunmäellä vangittiin raja-aseman sotilaat, lähestyttiin Laitaatsalmea, 2.7. marssittiin jo Talvisaloon
 - Varuskunnassa oli vain 230 venäläistä
 - Piiritys, tykit Nälkälinnanmäellä ja Riihisaarella sekä Kyrönniemessä
 - Sota ratkesi toisaalla, upseeriston keskuudessa kapina → tiedustelu Katariina II Suurelle (Liikalan nootti: vanhoivat uskollisuutta venäjän tsaarille ja samalla esittivät toiveen Suomen itsenäistymisestä: Sprengtporten (entinen Savon prikaatin komentaja ja tuolloin jo Venäjän palveluksessa)
 - Kuningas sai vihiä nootista, vaati uskollisuutta joukoiltaan, upseeristolla Anjan liittokirja → syyttivät kuningasta laittomasta sodasta (hyökkäyssota)
 - Piiritys lopetettiin 21.8.1788 ja joukot vetäytyivät
 - Sota jatkui tästä huolimatta, taisteluja mm. Laitaatsalmessa lokakuussa 1789 (Kustaa III oli paikalla salanimellä, Gotlannin kreivi, Porrassalmella, Parkumäessä)
 - Sota päättyi entisiin rajoihin
 - Sodan jälkeen linnan Paksutorni tuhoutui (räjähdys)
 - Kenraali Suvorov kunnosti linnaa: ulkolinnake (turvasi vedensaannin)
 - Suomen sota 1808 – 1809
 - Savonlinnasta, Puumalasta ja Suomenniemestä hyökättiin kohti Mikkeliä, venäläisiä komensi tällä suunnalla Tutshkov
 - Vastapuolella Sandelsin komentamat Savon prikaatin miehet
 - Suomi valloitettiin

Takaisin muun Suomen yhteyteen

- Vanha Suomi eli Viipurin lääni muodosti muusta Suomesta, erillisen hallinnollisen vyöhykkeen
- 23.12.1811 asetuksella tsaari määräsi Vanhan Suomen erotettavaksi Venäjän yhteydestä ja liitettäväksi 1.1.1812 Suomen suuriruhtinaskunnan yhteyteen
- asioiden yhteensovittamista varten asetettiin Viipurin läänin järjestelykomitea